

OÑATI LETRARIK LETRA

ANTU eta
santa ugari
izan dugu
Oñati
aldean.
Lekuizenei
begiratuz
gero, behintzat,

Portalekua Lekunbarri-Trianarako sarreran.

tzen zen; orain izen hori inguru hartako plazatxo eta kale bati ematen zaie); **Santipillao** eta **Santa Krutz** Garagaltza auzoan (lehenak San Pelairoekin omen du zerikusia eta baserri bati deitzen zaio orain horrela; bigarrena, berriz, goraxeago dagoen **Kurtze Santu** izeneko muinoan aurkitzen zen ermita omen zen XIX. mendera arte); **Santa Koloma** Urruxolan (Errota baino gorago bada gaur egun ere **Koloma** deituriko paraje bat); eta Zubillagako **San Bartolomen** aztarnak Matromai baserri-izenean ikus ditzakegu (**Martolomai** formatik abiatuz).

Jatorrizko funtzioari eutsi dioten batzuk, aldiz, ondorengo hauek dira: **San Jose**, Olabarrietako ermita; **San Lorentzo** Larrañan (nahiz eta orain herriko auzo handienetako bati ere izena eman dion); **Santa Lutzia** Berezaon; **San Esteban** Lezesarrin (Azkoagain baino goraxeago); **San Andres** Urribarrin; **Sandailli** Jaturaben Araotzerako bidean (*San Elias* batzuentzat, *Santa Ilia* beste-entzat; zaintzen ez badugu, laster ez bata eta ez bestea); **Santa Krutz** Ugastegin, baina Oñatiko lurretan; **San Juan** Garagaltzako ermita eta **San Juan** kalea denbora bateko Zubiko errebala zena; **Santa Katalina** Goribarren (orain **San Isidoren** ermita bada ere, alboko etxeak izen zaharra darama); **San Pedro** Torreauzon eta Zubillagan; **Santa Krutz** Zañar-

tun; **Santa Maria Magdalena** Maala bihurtu zaigu Antsolopeztegi eta Murgian; eta Madalena auzoko **Santuekua** Santuru pertsona-izenetik dator, hau da, Santos-en kide batetik.

Gainera zenbait garaitan Kale Zaharreko goiko parteari **San Migel** zeritzon (horregatik ospatuko dira hor *San Migel txixixak*), Atzeko kaleari **Santa Maria** eta **Santiespiritus** unibertsitate ondo-koari (egungo Aita Madina Kolejio kalea izan zen denbora askoan eta unibertsitatea bera *Sancti Spiritus* izenez bataiatu zuten). Parrokiak eta komentuak beste baterako utzi-ko ditugu.

TRIANA eta TETUAN bezalako lekuizen "arro-tza-k" nondik eta nora Oñati lako herri hain euskaldun batean? galdetuko luke baten batek. Izenen historiak gorabehera ugari izan ohi ditu eta arrazo bat baino gehiago egoten da bata ala bestea aukeratzeko: arrazoi politikoak, soziologikoak, modak, prestijio-kontua, kolonizazioak, etab. Euskal Herriko toponimiarik gehiena euskararen erro-rikoa izanik ere, badira gure artean inguruko hizkuntzetatik hartutako lekuizenak ere; batzuk aspalditxo-

tik geureganatuak: **Tolosa**, **Granada**, **Toledo**, **Córdoba** (*Gordoa*, *Cordovilla*) eta beste; askoz berri-agoak beste batzuk.

Azken hauetarikoen antza daukate Oñatiko bi auzo horietako izen herriko horiek. Orain **Triana** eta **Tetuan** deitzen diren bi auzo horiek XV-XVI. mendeetatik aurrera erreka bestal- detik hazi ziren; errementariak, ul- tzezinak, banastaginak eta bestela- ko artesauak genituen, batez ere, hirigune-ertzeko kale horietan bizi zirenak. Triana izena, dena den, oso berria dela kontatzen digu ahozko tradizioak: 1920-30 ingu- ruan asmatu ei zen, auzoko behi batek ihes egin ondoren, kalean korridak egin behar izan zituztene- an, ilustraturen batek, Sevillan zegoelakoan, *honek Triana emuten dau* bota zuelako edo. Ordurarte, jakina, **Lekunbarri** deitzen zioten kaleari eta **Portalekua** Arantzazu- rako kaminorantz dagoen plazarxo- ari. Gaur egun ere bizirik irauten dute izenok, nahiz eta, inongo ofi- zialtasunik ez dutelako akaso, gaz- teen artean oso erabiliak ez izan.

Tetuan, berriz, **Motxon** kale eta **Zubibarra** auzoa izan genuen denbora askoan. Eskola- txoneko zubiarri ere Motxoneko zubia zeritzon eta beheragokoa zen Zubibarra. Alegitarrenaren ondoan dagoena, alegia. Ultzezin eta erre- mentarien auzo horretan forjariak ere ezagutu ditugu XX. mende honetan. Ez dakigu garbi zergatik —errementari-forjarien aurpegi beltzengatik, agian—, baina Marruekos-eko ifarraldean aurki- tzen den hiri ezagun horren izena ezarri zitzaion auzoari. Afrikako gerra amaigabea zela eta, joan zen mendeaz geroztik, hamaika solda- du gizarajok zalpaldu behar izan zuen hiria, bestalde. Dena den, for- jariok bazuten esaera bitxi bat: orain *Xauen* (beste izen afrikar bat) denda dagoen lakuan *Kuba* deituri- ko taberan popularra egon zen duela zenbait urterarte; lana buka- tuta gero, kuartillo bat edatera hara abiatzen zirenean, *Gu Tetuanetik Kubara itsasua pasau barik faten gaittuk* esaten ei zuten.

JERARDO ELORTZA

ondorio horretara iritsi gaitzek. Aspalditxo azaldu zen letra baten **Donepetri** izen zaharra aurkezten genuen. **San Pedoren** ordezko moduan. Era bitxi eta arkaiko horretaz gain, beste toponimo askotan agertzen zaizkigu santuen izenak. Horieta bazuak jatorriz- ko forma eta zereginari eutsi diete, beste batzuek hasieran izendatzen zuten lekua galdu arren, nola edo bala iraun egin dute, eta beste ba- tzuk, azkenik, agiri zaharretan bakarrik geratu zaizkigu.

Galdu direnen artean aipagarriak lirake: Olabarrietako **San Kristobal** ermita (izen bereko santutxua baino goratxoago zego- en); Murgiko **San Andres** (Mur- gualdai baserri ingurutik Asentzio- raman zen ermita mende honen lehen urteetan, baina ordurako izena aldatua zuen); Berezaoko **San Roman** (duela 30 bat urte erre zen Korriueko baserrian egon zen XVIII. mendera arte eta etxe horri **Urruman** deitzen zitzaion almitzina); Araotzeko **Santa Ana** (Errotabari inguruan); auzo bere- ko **San Antoniozarra** (Gerneta inguruan edo); **San Martin** Arant- zazuko Gezaltza auzunean; Gori- barko **San Bartolome** (Urrutu eta Ugartondo baserrien bitartean); eta **San Juan** (Portuko zubi ondoan, Mendiko kaleaz bestaldetik).

Jatorrizko zeregina aldatu arren, izena mantendu dute- nen artean honak hauek ditugu: Murgian **San Jurgi** (ermita galdu zen, baserria gelditzen da) eta **Santa Krutz** (badirudi ermita Berezaon partean zegoela, baina izen horretako errota Murgia auzo- koa dugu); **San Juan Artia** (sasoi bateko ermita, benta eta baserria Arabako kaitzadan; horma-sail bat- zuk zutik diraite oraindik); hirigune zaharrean, kalean alegia, **Santa Marina** (plaza geratu zaigu izen horrekin eta ermita zegoen tokian eskolak daude) eta **San Anton** (Aitzeko etxearen ondoan aurki-